

**DAVID SHAMBAUGH, “ÇİN KÜRESELLEŞME YOLUNDA *KİSMİ GÜÇ*”,
(ÇEV. LATİF BOYACI), YARIN YAYINLARI, İSTANBUL, 2016, 419 S.**

Betül KARAKUŞ*

Makale Geliş Tarihi/Received: 16/06/2022

Makale Kabul Tarihi/Accepted: 27/06/2022

Makale Yayın Tarihi/Published: 30/06/2022

Atıf için/To cite: Karakuş, B., Book Review (2022). David Shambaugh, “Çin Küreselleşme Yolunda Kısmi Güç”, (Çev. Latif Boyacı), Yarın Yayınları, İstanbul, 2016, 419 s. *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 75-77.

“Çin, dünyanın en büyük gücü olmak istiyor.”

LEE KUAN YEW, 2011

Uluslararası sistem, tarihsel süreç içerisinde tek kutupluluk (Pax Romana-Pax Ottomana-Pax Britanica-Pax Americana), iki kutupluluk, çok kutupluluk ve çok merkezlilik gibi deneyimlemelerle karşı karşıya kalmıştır. Özellikle Soğuk Savaş sonrası somut ve soyut kaynaklarını geliştirmeyi başarabilen devletler, dünya düzeninin çok kutupluluğa doğru dönüşmesine direkt katkıda bulunmuşlardır. Örneğin Çin Halk Cumhuriyeti, ticareti dış politikasının merkezine yerleştirerek başat güç olarak kategorize edilebilecek devletler içerisinde kendine yer bulmayı başarmıştır. Bu realiteyi dikkate alan Uluslararası İlişkiler Profesörü David Shambaugh, “Çin Küresel Güç Olma Yolunda Kısmi Güç” adlı kitabıyla Çin’i anlayıp dünya kamuoyuna anlatmayı, diğer yazarlardan farklı bir şekilde çok faktörlü (multifactorial) analiz üzerinden gerçekleştirmektedir.

“Çin Küreselleşme Yolunda Kısmi Güç” isimli kitap, sekiz bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler içerisinde Çin’in küresel kimliği, diplomatik varlığı, küresel yönetim ile ilişki düzeyi, ekonomik ve kültürel varlığının küresel güvenlik alanına etkisi incelenmiştir. Ayrıca *küreselleşmiş Çin* başlığı altında; kültürden güvenliğe, diplomasiden ekonomiye temel alanlarda istatistiksel veriler ışığında detaylı analizlere yer verilmiştir.

Kitapta dikkat çeken en önemli hususlardan birisi, bölüm girişlerinde önde gelen siyaset bilimcilerinin, devlet adamlarının ve üst düzey bürokratların söylemlerine yer verilmiş olmasıdır. Shambaugh, alanında yetkin kişilerin sözleriyle, kendi varsayımlarını mantıksal bir örgü içerisinde uyumlu hale getirmeye çalışmıştır. Yazar çalışmasında açık bir şekilde belirtmese de, “Çin neden süper güç değildir?” sorusuna kapsamlı bir cevap aramıştır. Detaylı bir çalışma takviminin ardından oluşturulmuş olan bu kitap bütünsel bir bakış açısıyla okunarak tamamlandığında; Çin’in küresel sistem içerisinde sahip olduğu rol hakkında okuyucu doyurucu bir bilgiye erişmiş olacaktır.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, betul.karakus@ogr.atauni.edu.tr

“Çin’in Küresel Etkisini Anlamak” başlıklı birinci bölümde; günümüzde Çin’in, ABD’ye her alanda rakip olup olamayacağı sorusu üzerine odaklanılmıştır. Yazara göre; Çin’in ABD’nin güç ve etki kapasitesine erişebilmesi için daha ciddi mesafeler kat etmesi gerekmektedir. Bu realiteye rağmen Shambaugh, Çin’in diplomaside, ekonomide, teknolojide ve denizlerde “dünyanın yükselen en önemli gücü” olduğunun da farkındadır. Çin’in yeterince müttefik ve dost ülkelere sahip olmayışı, devletler arası ilişkilerde şüphe ile hareket edişi, uluslararası toplumun kararlarıyla ahenkli davranış sergileyemeyişi, Çin’in en büyük zaafıdır. Yazar; Çin’in sanat, bilim, edebiyat, müzik ve benzeri kültürel ürünlerde de yerel kaldığını ya da çok az bilindiğini bunun da Çin’in “büyük bir güç” olmasını engellediğini iddia etmektedir.

İkinci bölüm “Çin’in Küresel Kimlikleri” başlığını taşımaktadır. Çin’in dünya liderliğine hazır olmadığını vurgulayan bu bölüm, ülkenin kimlik sorunu yaşadığından, basın (genişletilmiş basın özgürlüklerine rağmen) hâlâ girilmez bölgeleri olduğundan ve şeffaf davranılmadığından bahsetmektedir. Yazar bu konuları “Barışçıl Yükseliş”, “Ahenkli Dünya” ve “Yumuşak Güç” başlıkları altında inceleyerek, Çin’in küresel kimliklerinin gelişim sürecinde etkili olan okullardan bahsetmektedir.

Yazar üçüncü bölümde “Küresel Diplomatik Varlığı” başlığı altında Çin’in diplomasi alanındaki öyküsünü dönemsel olarak incelemiştir. Bu bölümde Shambaugh, Çin diplomasisinin iniş çıkışları üzerinde durarak daha çok Avrupa Birliği (AB), ABD ve Sovyetler Birliği ile ilgili somut verileri sunmaya çalışmıştır. Asya, Afrika, Latin Amerika ve Orta Doğu ile ilişkileri tarihsel arka plana yer vererek inceleyen yazar, Çin’in dış politikada bölgesel etkiye sahip olduğu iddiasını dile getirmektedir. Dolayısıyla Shambaugh, Çin’in diplomatik alandaki varlığının istenen düzeyde olmadığını ve ciddi bir mesafe kat etmesi gerektiğini öne sürmektedir.

“Çin ve Küresel Yönetişim” adlı dördüncü bölümde; devletin konumu güçlendikçe “küresel yönetişime” olan katkısı sorununun ortaya çıktığı ve Batı’nın Çin’den “sorumlu bir ortak” şeklinde davranmasını beklediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu konuda ortaya çıkan/çıkacak sorunlar yazarca belirlenerek bunların temelini araştırılması gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Bölüm içerisinde Çin’in uluslararası yönetim kurumlarına uyum sağlayıp sağlamadığı Küresel Yönetişim Sicili, Büyük Güç, Küresel Yönetişim Yolu başlıkları altında incelenmiştir.

Çin’in iktisadi açıdan yükselişini kabul eden ve bunu verilerle destekleyen “Çin’in Küresel Ekonomik Varlığı” başlıklı beşinci bölümde, yazar Çin mallarının dünya sıralamasındaki yükselişine ve payına işaret etmektedir. Yükselen üretim seviyesi güçlü ve zayıf yönleriyle beraber ele alınmaktadır. Örneğin Shambaugh, Çin’de GSMH’nin istenilen düzeye çıkamayışı, ülkenin uluslararası nüfuzunun yeterli düzeyde olmayışı, hibe ve yardım konusundaki eksiklikler üzerinde durmaktadır. Bu bölümde ticaret, enerji, yatırım ve yardım konularını inceleyen yazara göre; Çin iktisadi açıdan süper güç olup dünyanın en büyük ikinci ekonomisidir. Ancak ülke ekonomisinin hâlâ değer zincirinde yukarı tırmanma, istihdam sürdürme gibi sorunlarla da karşı karşıya olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Kültürel varlık, var oluşun ilk anlarından itibaren hayatta kalmanın, kendini ispatlamanın ve egemen olmanın en önemli faktörlerinden birisi olmuştur. Shambaugh, bu önemli temaya altıncı bölümde “Çin’in Küresel Kültürel Varlığı” başlığında yer vermektedir. Yazara göre, kendine münhasır bir kültür alanı içinde olan Çin’in yumuşak gücü küçük olup hiç yok değildir. Ancak kültürel alanda açık olan medya organlarının varlığının yanı sıra gazete gibi basılı medya

organlarının hâlâ bir dizi engellemeler ile karşı karşıya olduğu, erişim engelini bulduğu bilinen bir realitedir. Yazar bu bölümde Çin'deki kitap sektörünün büyüklüğünden bahsetmekte fakat bunun tekel zinciri hâkimiyetinde olduğunu belirterek sansürün etkinliğinin devam ettiğine detaylı bir şekilde yer vermektedir. Diğer yandan dünya turizmine büyük paralar kazandıran Çin'in aynı geliri kendi ülkesine kazandıramayışını imaj eksikliğine bağlamaktadır.

“Küresel Güvenlik Alanındaki Varlığı” başlıklı yedinci bölüm; Çin'in ittifaklar kurma, ülke dışında üsler edinme/yurt dışına asker gönderme, küresel güç yansıtma yetenekleri oluşturma, donanmasını uluslararası sularda yüzdürme ve çatışmalara katılma gibi kendi varlığını kanıtlama çabalarını incelemektedir. Yazara göre; henüz küreselleşmeyen Asya Pasifik ile sınırlı kalmış bir güvenlik yapısından söz etmek gerekmektedir. Kitapta Çin'in askerî kabiliyetlerinin dününü ve bugününü kısa bir özet halinde sunan Shambaugh; kara, hava, deniz ve uzay kabiliyetleri, siber güçleri alt başlıklar halinde inceleyip Çin'in gelecekteki rolünden bahsetmektedir.

Son bölüm olan “Küreselleşmiş Bir Çin'le Baş Etmek” incelendiğinde yine tarihsel arka plana değinildiği görülmektedir. Geçmişin, geleceği şekillendirmede etkisinin büyük olduğunu vurgulayan yazar, Çin'in dünya lideri olabilmek için yapması gerekenleri yeterince yapamadığı iddiasını ortaya atmaktadır. Shambaugh, Çin'in “büyük güç” değil “kısmi güç” kapsamında değerlendirilmesinin daha sağlıklı olacağı görüşündedir.

Bu kitapta Çin üzerine birçok veri, gösterge, grafik ve alıntıya yer verilerek analiz yapılmış olması eserin orijinalliğini ve güvenilirliğini artırmaktadır. Kitabın sonunda sunulan geniş kaynakça, bu konuda araştırma yapacak bilim insanları ve öğrenciler için önemli bir kılavuz özelliği taşımaktadır. Tüm bu özellikleriyle kitap; batı-doğu dengesinde yükselen bir güç olan Çin hakkında tüm okurlara genel bir görünüm sunma misyonu üstlenmiştir.